

TARBIYAVIY ISHLARNI BOSHQARISHDA PEDAGOGNING TASHKILOTCHILIK MADANIYATI.

Umurqulova Safiya

Shahrisabz davlat Pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti Pedagogika yo'nalishi
2-kurs 1-24guruh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20443873>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-may 2026 yil

Ma'qullandi: 27-may 2026 yil

Nashr qilindi: 29-may 2026 yil

KEYWORDS

tarbiyaviy ishlar, pedagogik boshqaruv, tashkilotchilik madaniyati, pedagogik kompetensiya, ta'lim tizimi, innovatsion yondashuv, jamoa boshqaruvi, ma'naviy tarbiya.

ABSTRACT

Mazkur maqolada tarbiyaviy ishlarni samarali tashkil etishda pedagogning tashkilotchilik madaniyati, uning kasbiy kompetensiyalari, boshqaruv faoliyatidagi o'rni hamda zamonaviy ta'lim tizimidagi ahamiyati ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan yoritilgan. Shuningdek, pedagogning shaxsiy fazilatlari, muloqot madaniyati, jamoa bilan ishlash ko'nikmalari va innovatsion yondashuvlarning tarbiyaviy jarayon samaradorligiga ta'siri tahlil qilingan.

Bugungi globallashtirish va axborotlashuv jarayonida ta'lim tizimiga bo'lgan talablar tubdan o'zgarib bormoqda. Zamonaviy jamiyat nafaqat bilimli, balki mustaqil fikrlaydigan, ma'naviy yetuk, tashabbuskor va ijtimoiy faol yoshlarni tarbiyalashni talab etadi. Shu jihatdan tarbiyaviy ishlarni to'g'ri tashkil etish hamda boshqarish pedagog faoliyatining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tarbiyaviy jarayonning samaradorligi ko'p jihatdan pedagogning tashkilotchilik madaniyatiga bog'liq.

Pedagogning tashkilotchilik madaniyati – bu uning ta'lim va tarbiya jarayonini maqsadli rejalashtira olishi, jamoani boshqara bilishi, o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatishi, turli pedagogik vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishi hamda tarbiyaviy faoliyatni innovatsion yondashuv asosida tashkil eta olish qobiliyatidir. Aynan ushbu sifatlar pedagogning kasbiy mahoratini belgilovchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi.

Hozirgi davrda pedagogdan faqat bilim beruvchi emas, balki tashkilotchi, motivator, yetakchi va tarbiyachi sifatida faoliyat yuritish talab etilmoqda. Chunki ta'lim jarayonida shaxsning ma'naviy-axloqiy kamoloti ham muhim o'rin egallaydi. Shu sababli pedagogning tashkilotchilik madaniyatini rivojlantirish masalasi pedagogika fanining dolzarb muammolaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Pedagogning tashkilotchilik madaniyati tushunchasi va mohiyati

Pedagogning tashkilotchilik madaniyati kasbiy madaniyatning muhim tarkibiy qismi bo'lib, u pedagogik faoliyatni samarali yo'lga qo'yish bilan bog'liq bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy fazilatlar yig'indisini ifodalaydi. Mazkur tushuncha pedagogning nafaqat o'quv jarayonini, balki tarbiyaviy ishlarni ham tizimli ravishda tashkil etish qobiliyatini o'zida mujassamlashtiradi.

Tashkilotchilik madaniyati quyidagi asosiy tarkibiy qismlardan iborat:

- maqsadni aniq belgilay olish;
- faoliyatni rejalashtirish;
- jamoani boshqarish;
- samarali muloqot o'rnatish;
- pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish;
- muammolarga kreativ yondashish;
- o'quvchilarni rag'batlantirish;
- nazorat va tahlilni amalga oshirish.

Pedagogning tashkilotchilik madaniyati tarbiyaviy ishlarning izchil, tizimli va samarali olib borilishiga xizmat qiladi. Chunki tarbiya jarayoni murakkab va ko'p qirrali faoliyat bo'lib, unda o'quvchilarning yosh xususiyatlari, qiziqishlari, ijtimoiy muhiti va psixologik holati hisobga olinishi lozim.

Pedagogning tashkilotchilik madaniyati yuksak bo'lgan taqdirda jamoada sog'lom ma'naviy muhit shakllanadi. O'quvchilar pedagogga ishonch bilan qaraydi, uning fikrlarini hurmat qiladi va tarbiyaviy jarayonning faol ishtirokchisiga aylanadi. Bu esa ta'lim muassasasida intizom, hamkorlik va ijobiy psixologik muhitning qaror topishiga yordam beradi.

Bugungi kunda tashkilotchilik madaniyati pedagogning kasbiy kompetensiyalaridan biri sifatida qaralmoqda. Chunki zamonaviy ta'lim tizimi pedagogdan yuqori darajadagi kommunikativlik, liderlik, boshqaruvchanlik va innovatsion fikrlashni talab qiladi.

Tarbiyaviy ishlarni boshqarishda pedagogning o'rni

Tarbiyaviy ishlarni boshqarishda pedagog markaziy figuradir. U o'quvchilarni ma'naviy, axloqiy, estetik va fuqarolik jihatdan shakllantirishga xizmat qiluvchi barcha faoliyatlarni tashkil etadi. Pedagogning boshqaruv faoliyati faqat nazorat bilan cheklanmaydi, balki o'quvchilarni yo'naltirish, rag'batlantirish va ularda ijtimoiy faollikni rivojlantirishni ham o'z ichiga oladi.

Pedagog tarbiyaviy ishlarni boshqarish jarayonida quyidagi vazifalarni amalga oshiradi:

1. Tarbiyaviy maqsadlarni belgilash.
2. O'quvchilarning ehtiyoj va qiziqishlarini aniqlash.
3. Tarbiyaviy tadbirlarni rejalashtirish.
4. Jamoaviy faoliyatni tashkil etish.
5. Ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish.
6. Tarbiyaviy natijalarni monitoring qilish.
7. O'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish.

Tarbiyaviy ishlarni samarali boshqarish uchun pedagog yuqori darajadagi kommunikativ madaniyatga ega bo'lishi kerak. Chunki muloqot – tarbiya jarayonining asosiy vositasidir. Pedagogning nutqi, muomala uslubi, tinglay olish qobiliyati va psixologik yondashuvi o'quvchilar bilan ishonchli munosabat o'rnatishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, pedagogning liderlik qobiliyati ham tarbiyaviy jarayon samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. Yetakchi pedagog o'quvchilarni ortidan ergashtira oladi, ularda motivatsiya uyg'otadi va jamoani umumiy maqsad sari yo'naltiradi.

Tarbiyaviy ishlarni boshqarishda pedagogning mas'uliyati nihoyatda katta. Chunki yosh avlodning ma'naviy qiyofasi, hayotiy qarashlari va ijtimoiy faolligi ko'p jihatdan pedagog faoliyatiga bog'liq.

Pedagogning tashkilotchilik madaniyatini shakllantiruvchi omillar

Pedagogning tashkilotchilik madaniyati bir qator omillar ta'sirida shakllanadi. Ushbu omillar pedagogning kasbiy rivojlanishi va tarbiyaviy faoliyat samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Kasbiy bilim va malaka

Pedagogning nazariy bilimlari hamda amaliy tajribasi uning tashkilotchilik faoliyatining asosini tashkil etadi. Pedagogika, psixologiya, boshqaruv va kommunikatsiya sohalaridagi bilimlar pedagogning tarbiyaviy jarayonni to'g'ri tashkil etishga yordam beradi.

Shaxsiy fazilatlar

Tashabbuskorlik, mas'uliyatlilik, sabr-toqat, adolatlilik, samimiylik va ijodkorlik pedagogning tashkilotchilik madaniyatini belgilovchi muhim fazilatlaridir. Ayniqsa, pedagogning o'z ustida ishlashi va doimiy rivojlanishga intilishi katta ahamiyatga ega.

Pedagogik tajriba

Amaliy faoliyat davomida pedagog turli pedagogik vaziyatlarga duch keladi. Ushbu tajribalar pedagogning boshqaruv va tashkilotchilik ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Innovatsion texnologiyalar

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish pedagogning ish samaradorligini oshiradi. Interaktiv metodlar, raqamli platformalar va innovatsion yondashuvlar tarbiyaviy ishlarni qiziqarli va samarali tashkil etish imkonini beradi.

Jamoa bilan hamkorlik

Pedagogning boshqa o'qituvchilar, ota-onalar va jamoatchilik bilan hamkorligi ham tashkilotchilik madaniyatining rivojlanishiga xizmat qiladi. Hamkorlik muhitida tajriba almashish va muammolarni birgalikda hal etish imkoniyati yuzaga keladi.

Zamonaviy ta'lim tizimida tashkilotchilik madaniyatining ahamiyati

Zamonaviy ta'lim tizimi pedagogdan yangicha yondashuv va yuqori kasbiy mahoratni talab etmoqda. Bugungi kunda tarbiyaviy ishlar faqat an'anaviy usullar asosida olib borilishi yetarli emas. O'quvchilarning qiziqishlari va ehtiyojlari o'zgarib borayotgan bir sharoitda pedagogning tashkilotchilik madaniyati muhim strategik ahamiyat kasb etadi.

Tashkilotchilik madaniyati yuqori bo'lgan pedagog:

- tarbiyaviy jarayonni samarali boshqaradi;
- o'quvchilarda ijtimoiy faollikni rivojlantiradi;
- sog'lom ma'naviy muhit yaratadi;
- nizoli vaziyatlarni oqilona hal qiladi;
- jamoani umumiy maqsad sari birlashtira oladi;
- innovatsion metodlarni qo'llaydi;
- o'quvchilarning individual qobiliyatlarini yuzaga chiqaradi.

Bugungi yoshlar bilan ishlash pedagogdan kreativ fikrlashni talab etadi. Chunki zamonaviy o'quvchi mustaqil fikrga ega, axborotga boy muhitda yashaydi va yangilikka intiladi. Shu sababli pedagog ham o'z faoliyatida zamonaviy metodlar, interaktiv texnologiyalar va innovatsion yondashuvlardan unumli foydalanishi zarur.

Shuningdek, tashkilotchilik madaniyati pedagogning kasbiy obro'sini oshiradi. O'quvchilar va ota-onalar pedagogning bilimiga emas, balki uning insoniy fazilatlarini, muomala madaniyati va jamoani boshqarish qobiliyatiga ham katta e'tibor beradi.

Tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda innovatsion yondashuvlar

Ta'lim tizimidagi islohotlar pedagogik faoliyatga innovatsion yondashuvlarni joriy etishni talab qilmoqda. Tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda interaktiv metodlar, loyiha asosida o'qitish, treninglar, debatlar va jamoaviy faoliyat usullaridan foydalanish samaradorlikni oshiradi.

Innovatsion yondashuvlarning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

- o'quvchilarning faolligi oshadi;
- mustaqil fikrlash rivojlanadi;
- jamoaviy hamkorlik shakllanadi;
- muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmasi rivojlanadi;
- motivatsiya kuchayadi.

Masalan, "Case-study", "Brainstorming", "Debat", "Rolli o'yinlar" kabi metodlar o'quvchilarning tarbiyaviy jarayondagi ishtirokini kuchaytiradi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar orqali onlayn seminarlar, virtual loyihalar va multimedia vositalaridan foydalanish ham tarbiyaviy ishlarning zamonaviy shakllaridan biri hisoblanadi.

Innovatsion yondashuv pedagogning tashkilotchilik madaniyatini boyitadi. Chunki yangilikka ochiq pedagog doimo izlanishda bo'ladi, o'z ustida ishlaydi va faoliyatini takomillashtirib boradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, tarbiyaviy ishlarni boshqarishda pedagogning tashkilotchilik madaniyati muhim pedagogik omillardan biri hisoblanadi. U pedagogning kasbiy mahorati, boshqaruv qobiliyati, kommunikativligi va shaxsiy fazilatlarini bilan chambarchas bog'liqdir. Tashkilotchilik madaniyati rivojlangan pedagog tarbiyaviy jarayonni samarali tashkil eta oladi, o'quvchilar bilan sog'lom munosabat o'rnatadi hamda yosh avlodning ma'naviy-axloqiy kamolotiga munosib hissa qo'shadi.

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagogning faqat bilim beruvchi emas, balki yetakchi, tashkilotchi va motivator sifatidagi faoliyati tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois pedagoglarning tashkilotchilik madaniyatini rivojlantirish, ularning innovatsion kompetensiyalarini shakllantirish va tarbiyaviy boshqaruv ko'nikmalarini takomillashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri sanaladi.

Kelajakda barkamol avlodni voyaga yetkazish, yoshlarning ma'naviy immunitetini mustahkamlash hamda ularni ijtimoiy faol shaxs sifatida tarbiyalashda pedagogning tashkilotchilik madaniyati hal qiluvchi omillardan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
- 2.Pedagogika nazariyasi va tarixi bo'yicha ilmiy manbalar.
- 3.Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asoslari.
- 4.Tarbiya nazariyasi va metodikasi bo'yicha o'quv qo'llanmalar.
- 5.Pedagogik mahorat va boshqaruv kompetensiyasiga oid ilmiy maqolalar.
- 6.Ta'lim tizimida innovatsion faoliyatga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar.
- 7.Ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish metodikasi bo'yicha adabiyotlar.